

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування»
(назва освітньої програми)

на тему: **«ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА РЕЗЕРВИ
ЇХ ЗБІЛЬШЕННЯ»**

Виконавець:

студентка ЦЗФН

Марущак Г.В.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

Д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Волохова І.С.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах однією із найбільш важливих та успішних реформ в Україні є децентралізація. Необхідною передумовою розвитку об'єднаних територіальних громад є забезпечення їх необхідними фінансовими ресурсами. Ці ресурси є об'єктом і реальним вираженням місцевих фінансів, а суб'єктами економічних відносин, в процесі яких вони формуються, розподіляються і використовуються, є органи місцевого самоврядування, які діють від імені та в інтересах територіальної громади, державні органи влади, юридичні та фізичні особи. Місцеві бюджети мають у повному обсязі розв'язувати завдання покладені на органи місцевого самоврядування. В демократичній державі їм надаються функції сприяння розвитку територій, стимулювання продукування інноваційних ідей, підтримки ініціативи громадян при прийнятті владою рішень, забезпечення посилення ролі інститутів громадянського суспільства. Проблематика формування місцевих бюджетів в умовах реформування суспільних фінансів залишається актуальним напрямом дослідження з огляду на необхідність пошуку шляхів сприяння соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних утворень та підвищенню якості життя населення. Обґрунтування сутності, природи виникнення, особливостей формування, розподілу та використання фінансових ресурсів нерозривно пов'язано з розумінням змісту місцевого самоврядування та місцевих бюджетів. Зважаючи на це, дослідження доходів органів місцевого самоврядування та пошук нових джерел їх формування є актуальним.

Мета дослідження - вивчення теоретичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності формування доходів місцевих бюджетів України в умовах фінансової децентралізації.

Завдання дослідження:

- визначити сутність та роль місцевих бюджетів у фінансовій системі країни;
- дослідити поняття доходів місцевих бюджетів та джерела їх формування;
- з'ясувати особливості реалізації бюджетної політики місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації;
- провести аналіз практики формування доходів місцевих бюджетів України, зокрема аналіз податкових надходжень у формуванні фінансових ресурсів місцевих бюджетів та міжбюджетних трансфертів як інструменту впливу на дохідну базу місцевих бюджетів в Україні;
- розглянути практику формування фінансових ресурсів обласного бюджету Одеської області;
- узагальнити міжнародний досвід формування доходів місцевих бюджетів з ціллю впровадження його в Україні;
- запропонувати напрями вдосконалення системи формування доходів місцевих бюджетів України в умовах фінансової децентралізації.

Об'єкт дослідження – процес формування доходів місцевих бюджетів.

Предмет дослідження - теоретичні та практичні засади формування доходів місцевих бюджетів України в умовах фінансової децентралізації.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання процесів формування доходів місцевих бюджетів в умовах трансформаційних змін. Зокрема, застосовувались методи наукової абстракції аналізу, індукції і дедукції, узагальнення та системний метод –при дослідженні понятійного апарату; метод порівняльного аналізу –під час вивчення змісту наукової літератури та законодавчої бази і узагальненні основних напрямів сучасних досліджень з обраної проблематики; метод економічного аналізу –при визначенні механізму формування доходів місцевих бюджетів та його оцінки; поєднання історичного та логічного підходів, а також методу еволюційної теорії – при дослідженні процесів становлення та розвитку місцевих бюджетів в Україні. Окрім того, при аналізі окремих економічних явищ застосовувалися методи групування та класифікації результатів.

Інформаційна база роботи. Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі, нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України з питань публічних фінансів, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених з теорії, методології, методики та практики формування ресурсів місцевих бюджетів, інструктивно-методичні документи, матеріали науково-практичних конференцій, звіти, інформаційно-аналітичні та статистичні матеріали Рахункової палати України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, інформаційні ресурси мережі Інтернет.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 84 сторінок. Основний зміст викладено на 71 сторінках. Робота містить 7 таблиць, 22 рисунків, 6 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи **«Теоретичні засади формування доходів місцевих бюджетів»** розглянуто місце місцевих бюджетів в фінансовій системі України, визначено поняття доходів місцевих бюджетів та джерела їх формування. Досліджено особливості бюджетної політики місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації.

У другому розділі **«Аналіз наповнення доходної частини місцевих бюджетів в Україні»** проаналізовано сучасну практику формування доходів місцевих бюджетів, наведений аналіз податкових та неподаткових надходжень до місцевих бюджетів. Досліджено міжбюджетні трансферти як інструмент впливу на дохідну базу місцевих бюджетів в Україні. Розглянуто практику формування доходів обласного бюджету Одеської області.

У третьому розділі **«Шляхи визначення резервів збільшення доходів місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації»** запропоновано впровадження зарубіжного досвіду в формуванні доходів місцевих бюджетів України. Надані рекомендації щодо визначення резервів збільшення доходів місцевих бюджетів на сучасному етапі.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі.

Місцеві бюджети займають одне з центральних місць в економічній системі кожної держави, відіграють вагомую роль у перерозподілі валового національного продукту, фінансуванні державних програм, зокрема соціальної спрямованості і є найбільш чисельною ланкою бюджетної системи країни, в них зосереджується значна частина державних фінансових ресурсів.

Місцеві бюджети за допомогою фінансових ресурсів активно впливають на економічні та соціальні процеси адміністративно-територіальних одиниць і створюють можливості для розв'язання загальнодержавних проблем на регіональному рівні та підвищення якості життя громадян.

Доходи місцевих бюджетів мають таку структуру: доходи загального фонду (ключові податки: податок на доходи фізичних осіб, єдиний податок, плата за землю, інші податки та збори, акцизний податок з пального, акцизний податок з роздрібного продажу підакцизних товарів). Доходи спеціального фонду: власні надходження бюджетних установ, митний експеримент для ремонту доріг, екологічний податок, інші надходження, пайова участь у розвитку інфраструктури населеного пункту, кошти від продажу землі.

З наведеного аналізу зроблені висновки про необхідність удосконалення формування доходів місцевих бюджетів.

В Україні доцільно вжити таких заходів для зміцнення доходної бази місцевих бюджетів:

- визначити оптимальний розмір частки трансфертів, цільових субвенцій у трансфертах із державного бюджету;
- раціональний розподіл видаткових зобов'язань із місцевого бюджету;
- окрім субсидування для фінансування капітальних видатків, використовувати різноманітні позики (наприклад, облігаційні позики, міжбюджетні позики, кредити фінансово-кредитних установ);
- до складу місцевих податків віднести ті, що мають постійний та вагомий характер (наприклад, 100 відсотків податку на доходи фізичних осіб, податок на розкіш);
- обсяг місцевих податків повинен бути пов'язаний із рівнем надання місцевих послуг;
- розвивати альтернативні джерела наповнення місцевих бюджетів через упровадження неподаткових зборів (наприклад, оренда майні бюджетних установ);
- обмежити роль державних дотацій та субвенцій, що мають вплив із боку держави на розвиток місцевого самоврядування;
- ввести місцевий податок з продажів.

На період дії воєнного стану Верховна Рада законодавчо затвердила ряд для місцевих бюджетів, а саме:

1) встановлення особливостей оподаткування єдиним податком з 1 квітня 2022 року до припинення воєнного стану, а саме: можливість не сплачувати єдиний податок фізичними особами – підприємцями платниками 1 та 2 груп на усій території країни з 1 квітня 2022 року до припинення воєнного стану; збільшення

кола платників, якими не сплачуватиметься земельний податок за рахунок платників податків, що перейдуть із загальної системи оподаткування на спрощену; зменшення ставки єдиного податку для платників 3 групи до 2% від доходу; Кабінет Міністрів України отримав право визначати особливості нарахування та сплати єдиного податку без внесення відповідних змін до Податкового Кодексу України;

2) встановлення ставки акцизного податку на пальне у розмірі 0 євро до припинення воєнного стану;

3) скасування оподаткування земельним податком та орендною платою за землю з березня 2022 року до кінця року наступного, за яким скасовано воєнний стан на територіях, де ведуться бойові дії, на тимчасово окупованих територіях. Перелік таких територій, визначатиметься Кабінетом Міністрів України;

4) відміна сплати мінімального податкового зобов'язання за 2022 та 2023 роки на територіях, де ведуться бойові дії, на тимчасово окупованих територіях. Перелік таких територій, визначатиметься Кабінетом Міністрів України;

5) скасування оподаткування екологічним податком за 2022 рік на територіях, де ведуться бойові дії, на тимчасово окупованих територіях.

Місцеві бюджети вже сьогодні втрачають значні обсяги надходжень через звільнення від ряду податків, зменшення ставок всіх податків, незалежно від місця здійснення підприємницької діяльності, хоча обсяги реалізації на вільних від бойових дій територіях у деяких сферах навіть збільшились.

На розгляд Верховної Ради України внесено проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо збереження робочих місць в умовах воєнного стану» №7262 від 07.04.2022, яким пропонується:

- зменшити вдвічі ставку оподаткування податком на доходи фізичних осіб з 18% до 9% доходів, які нараховуються платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами,

- встановити ставку 5% для новостворених робочих місць на період з 1 квітня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний стан.

Експерти вважають, що у разі прийняття цього законопроекту прогнозований обсяг втрат місцевих бюджетів з податку на доходи фізичних осіб у 2022 році може сягнути 80 млрд грн, при тому, що потреба у видатках місцевих бюджетів, й так обмежених під час воєнного стану, складає щонайменше 30 млрд грн на місяць. Це призведе до послаблення обороноздатності країни, адже у громад не буде коштів на підтримку територіальної оборони, утримання критичної інфраструктури населених пунктів, підтримку внутрішньо-переміщених осіб, виплати заробітних плат працівникам соціальної сфери.

Отож вважаємо, що наведені рекомендації можуть бути використані у процесі формування і реалізації фінансової політики держави, що дасть змогу підвищити ефективність формування ресурсів місцевих бюджетів в Україні як в мирний час так і на період військового стану.

АНОТАЦІЯ

Марущак Г. В. «Формування доходів місцевих бюджетів та резерви їх збільшення»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Державні та муніципальні фінанси»,

Одеський національний економічний університет - Одеса, 2022

У роботі розглядаються теоретичні аспекти сутності доходів місцевих бюджетів та особливості їх формування в умовах фінансової децентралізації.

Проаналізовано практику формування доходів місцевих бюджетів України.

Запропоновано удосконалення системи формування доходів місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації з урахуванням зарубіжного досвіду

***Ключові слова:** децентралізація, місцеві бюджети, доходи, податки, неподаткові надходження, бюджетні трансферти*

ANNOTATION

Marushchak G.V. "Formation of local budget revenues and reserves to increase them"

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty 072 «Finance, Banking and Insurance»

for the educational program «Finance, financial management and insurance»,

Odessa National Economic University -Odessa, 2022

The work deals with the theoretical aspects of the essence of local budget revenues and peculiarities of their formation in the conditions of financial decentralization are considered in the work..

Author analysis of the practice of generating revenues of local budgets of Ukraine.

It is proposed to improve the system of revenue generation of local budgets in terms of financial decentralization, taking into account foreign experience

***Keywords:** decentralization, local budgets, revenues, taxes, non-tax revenues, budget transfers*